

Kohteliaisuuden opettamisesta suomi vieraana kielenä -opetuksessa

Kohteliaisuuden ilmaiseminen kielessä kuuluu pragmatiikan alaan. Kuten pragmatiikan yleisemminkin, myös kohteliaisuuden eksplisiittinen käsittely on jäänyt kielenopetuksessa usein vähäiseksi. Oppikirjojen tarjoama kuva kohteliaisuuden ilmaisusta voi poiketa tosielämästä. Esimerkiksi suomen kielen opetuksessa aihe liitetään usein vain konditionaalini käyttöön. (Tanner 2012.) Laajemmin kohteliaisuusnormeja ja niiden kielellistä noudattamista opitaan usein vasta käytännössä kieliympäristössä. Kohteliaisuuden ilmaisu on kuitenkin sosiaalisten tilanteiden onnistumisen kannalta tärkeä taito. Koska kohteliaisuuden ilmaisemisen normit ovat kulttuurisidonnaisia (Larjavaara 2007, Watts 2003: 29), ei voida olettaa opiskelijoiden hallitsevan niitä vieraassa kielessä ilman tietoista harjoittelua. Kulttuuri- ja tilannesidonnaisten normien harjoittelu luokkahuoneympäristössä on hankalaa, ja erityisen hankalaa se on, jos kieltä opiskellaan sen puhuma-alueen ulkopuolella.

Tässä esitelmässä kerron Budapestin ELTE-yliopiston suomen kielen opiskelijoiden kanssa keväällä 2017 toteuttamastani oppimiskokeilusta. Teimme yhteistyötä Helsingin yliopiston unkarin opiskelijoiden ja heidän opettajansa Ildikó Vecsernyésin kanssa. Tavoitteena oli tarjota opiskelijoille mahdollisuus saada tietoa opittavan kielen kohteliaisuusnormeista vertaisoppimisen kautta. Käytännössä tämä toteutettiin yhteisinä Skype-välitteisinä harjoituksina ja niiden purkuna. Skype-tapaamisessa unkarilaiset suomen kielen opiskelijat esittivät pieniä suomenkielisiä dialogeja suomalaisille opiskelijoille ja päinvastoin. Äidinkieliset puhujat arvioivat dialogien kohteliaisuustasoa ja antoivat niistä palautetta. Toisessa harjoituksessa kukin opiskelija kirjoitti fiktiivisen sähköpostiviestin, jonka kohteliaisuutta vertaisryhmä arvioi. Analyyttistä lähestymistapaa ja vertailevaa perspektiiviä vahvistettiin kirjoitustehtävillä, joissa opiskelijat pohtivat oman kieltänsä ja kulttuurinsa kohteliaisuuskäytäntöjä. Opiskelijat refleктоivat äidinkielessään ja opiskelemassaan kielessä käytettäviä kohteliaisuuden ilmaisemisen keinoja sekä sitä, miten liiallinen tai liian vähäinen kohteliaisuus vaikuttaa vastaanottoon (esim. kohteliaisuus vs. luontevuus, idiomaattisuus). Opiskelijat pääsivät myös harjoittelemaan palautteen antamista ja sen muotoilua. Monen opiskelijan antaman palautteen avulla voitiin havainnollistaa kohteliaisuuden tulkinnanvaraisuutta.

Vaikka tässäkin menetelmässä opiskelijat eivät pääse harjoittelemaan autenttisissa tilanteissa, työtavan etuna on kuitenkin mahdollisuus saada tietoa ja arviontia samaa ikäluokkaa edustavilta kielen natiivipuhujilta. Yhteiset harjoitukset ja vertaisarviointiin osallistuminen lisäävät samalla ymmärrystä kohteliaisuuden kulttuurisidonnaisuudesta ja sen oppimisesta. Skype-tapaamisissa osallistujat pystyvät myös arvioimaan kielenulkoisen viestinnän merkitystä (epä)kohteliaisuuden syntymisessä.

Opiskelijat olivat projektissa mukana aktiivisina osallistujina. Lopuksi he arvioivat oppimismuodon onnistumista ja kehittymismahdollisuuksia.

Lähteet

- Larjavaara, Matti 1999. Kieli, kohteliaisuus ja puhuttelu. *Kielikello* 2/1999. Saatavilla verkossa: <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=510>
- Tanner, Johanna 2012. *Rakenne, tilanne ja kohteliaisuus: pyynnöt S2-oppikirjoissa ja autenttisissa keskusteluissa*. Helsingin yliopisto.
- Watts, Richard J. 2003. *Politeness*. Cambridge: Cambridge University Press.